

СХІД І ЗАХІД: КОНТУРИ УНІВЕРСАЛІЗАЦІЇ ЦІННІСНО-СВІТОГЛЯДНИХ УСТАНОВОК

Мотрен С. М.

*кандидат політичних наук, асистент кафедри теорії та історії політичної науки
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Глобальний поділ світового культурно-цивілізаційного простору традиційно можна проводити за лінією Схід-Захід. Критеріями розмежування слугують підстави соціально-економічного, політико-правового, а також духовно-культурного, релігійно-світоглядного характеру. Потрібно враховувати їх у комплексі, адже вони практично рівнозначно визначають довершений конструкт ідентичності кожного з суб'єктів, проте не завжди збігаються, характеризуючи відмінності ідентифікаційної постави суб'єктів одне щодо одного. Так, порівнюючи ознаки культурно-цивілізаційної приналежності, виявляємо, що за критеріями соціально-економічного, політико-правового спектру Іншим щодо Заходу виступає Схід, уособлений традиціями мусульманської і східнохристиянської (візантійсько-православної) культури. У духовно-світоглядному ж, віросповідному вимірі, вони являють собою єдину сім'ю, оскільки проростають гілками з одного генеалогічного дерева – авраамітського першоджерела, котре об'єднує спільним релігійним корінням юдаїзм, християнство, іслам. На основі культурно-ідентифікаційного чинника обидва цивілізаційні світи можуть бути протиставлені як західні східному цивілізаційному макросвітові Індії, Китаю та Японії, з релігійно-етичним вченням котрих (зокрема індуїзм, буддизм) органічно споріднене ідейно-ціннісне світорозуміння народів більшої частини Азії. Попри близькість морально-гуманістичних установок, сформованих у ніші універсального надбання з настанням «осьового часу», поданим саме у такому світлі релігійно-культурно-цивілізаційним системам Заходу і Сходу властива принципова відмінність. За походженням і смисловим наповненням їх можна розрізняти як ідентичності, конструкти яких склалися у лоні індійської та юдейської історичних віх.

Найхарактерніша невідповідність полягає у відмінному підході до сприйняття навколишньої дійсності. Репрезентантам першої притаманне пасивно-споглядальне ставлення: світ постає у вихорі страждань, опір яким видається можливим лише шляхом відходу від активної предметної діяльності, самозаглиблення – об'єктивації, занурення у трансцендентність – як способу досягти тотожності із імперсональним Абсолютом. Другі ж, натомість, трактують індивідуальне життя як унікальний феномен, вірять у дане Богом покликання людини бути господарем землі, обробляти її і перетворювати. Звідси активно-діяльна основа, раціональне зерно у ставленні до світу. Життя дане раз і назавжди, тому потрібно максимально скористатися його потенціалом та якнайповніше проявити себе.

Як стверджують науковці, із виникненням феномену глобальності, на тлі масштабних перетворювальних тенденцій – планетарної універсалізації, інформатизації, промислової революції, та й під дією потужного імпульсу вестернізації, – відбувається поступове розмиття традиційних культурно-соціально-господарських систем, з'являється перспектива формування певної надконфесійної свідомості. Попри численні кризові явища, зокрема у соціально-політичній площині, що спричинені переходом від традиційних регіональних цивілізацій до єдиної цивілізації макрорівня, розпочинається синтез релігійно-світоглядних принципів західного і східного духовного світів, що дає підстави для витворення пробного конструкту спільної ідентичності, яка об'єднуватиме риси різних ідентифікаційних вимірів і забезпечить символічну опору для відтворення відносин глобальної демократії.